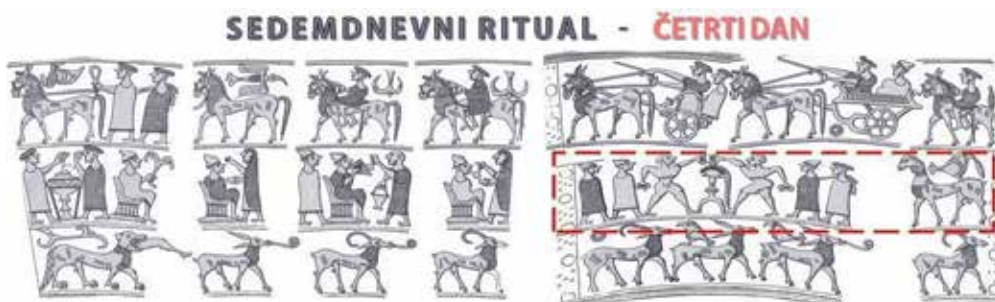

Vrč Vače (4): Prvi mečevalec starokeltske vojske je (p)ostal hrust »Klenik«

Prvi mečevalec je bil iz Vač

Slikopisna pisava, prek katere so vojvode in knezi upodabljali svoje rituale, je bila uveljavljena in prevladujoča tako med Eneti - imenovanimi tudi Kelti - v severni Italiji kot tudi v Podonavju, z osrednjo alpsko regijo Slovenijo. Utišanje te civilizacijske kulture so Rimljani dosegli v tretjem stoletju pred novim štetjem ter zaključek - cenzurirano »latensko« kulturo Karnov, Japodov in Tavriskov - do prvega stoletja pred novim štetjem.

Simbolne slike so takrat vtiskovali, gravirali na bronastih predmetih, kot so vrči, čelade, nožnice mečev in nožev, pasne ploščice - sponi, ogledala ... Ti predmeti so bili najdeni tudi v grobovih kot ključni opomniki pokojnikovega življenja. To umetnost Rimljani kot »razsvetljeni« okupatorji uničijo najprej, tako da se namembnost vrčev spremeni v žare; vrčem se odvzame roč in se doda pokrov. Kmalu zatem pa se jo na ozemljih, ki so jih obvladovali, ukine. Kultura beži na sever in se do približno prvega stoletja pred novim štetjem ohrani kot latenska.

Strokovna risba Vrča Vače iz cca 5. st. p.n.št., ki jo je naredila mag. Ida Murgelj, NMS je tu položena v ravnin

Da se lažje vidi vsebina Vrča Vače (latinsko *situle*), je treba poznati tudi druge upodobitve takratne kulture, imeti čut opazovanja, pri kakšni nejasnosti pa uporabimo »budno sanjanje«, seveda previdno.

ZAKLJUČEK RITUALOV TRETJEGA DNE

Na vrču Vače vidimo šest povedi. Kot rečeno v prejšnjih številkah Misterijev (312, 313, 314), je bil prvi dan namenjen prihodu, ki je bil že sam nekakšna tekma, ter sprejemu pomembnih gostov. Drugi dan je bil namenjen izboru prvaka med

žrebci. Tretji dan je bil namenjen trem učenjem in posvetitvam prvega kneza v novega vojvoda. Četrty dan pa prikazuje izbor prvega mečevalca - prvega bojvoda, nosilca meča.

Tretjega dne se obredno povzdignjenje kneza v vojvoda zaključni na »zemeljski ravnini«. Tega dne na večer se utrujena in dobro razpoložena odpravita vsak v svojo sobo, tako novoizbrani vojvoda kot stari vojvoda, ki gre v sobo preužitka. Tu je tudi njega čakala svečenica Živa. Izmila mu je obraz in mu pomagala pri slačenju. Cilj je bil, da se očisti z njeno pomočjo ali sam ter da sleče svečeniško belo haljo in pokrivalo-klobuk, ki ga tu in tam, na primer pri vrtnih palčkih, vidimo še dandanes. Noč je bila namenjena ljubljenu z žensko. Detajl tega dogajanja je bolje viden na pasni sponi na situli, najdeni na Magdalenski gori pri Grosupljem, ali pa na vrču, najdenem na Brezju pri Trebelnem, za katerega del stroke meni, da je bil najden v grobu San Zeno.

POMERJANJE MOČI MED HRUSTOMA

Četrty dan poveljstvo prevzame izbrani novi vojvoda.

Tudi dne se je ritual začel zgodaj jutraj, ob jutranji zarji. Kandidat za voj-

PRIKRIT IN DESNO ODKRIT SIMBOL SPOLNEGA POŽELENIJA

Dotik nog kot prikrit simbol spolne privlačnosti posvečanega v Vojvoda in svečenice „ŽIVE“

Prikaz obrednega spolnega občevanja na Situli Brezje pri Trebelnem, grob 1-1, 56st.p.s.št., Nar. muzej Dunaj

vodo je pregledal ureditev kraja pomerjanja moči kandidatov za prvega mečevalca – dvorana pomerjanja moči, ki je pred tem služila kot hlevski prostor, je morala biti temeljito očiščena –, nato pa je odprl vrata končnega obračuna izbora prvega mečevalca. Ta mečevalec po izboru postane desna roka bojnih vrst vojvode. Posebno naklonjenost je izkazal belemu patru, ki ga je določil za sodnika pomerjevalcev. Ta je razdelil podvezice, ki so mišičnjakoma omogočale, da ni prišlo do pretrganja kit na roki in kile, tako da sta si jo nadelala tudi preko trebuha. Nato je podučil oba kandidata o pravilih igre:

»Na moj znak dvigneta utež, tako da je roka, s katero jo držita, iztegnjena. Najprej začnemo le z levo in nato po premoru z desno roko. Prvak drži utež nepremično nad grivo čelade. Na moj znak bosta odnehala in sledi počitek ter pogovor z novim vojvodo, da vaju spozna tudi na ta način. Nato sledi pomerjanje moči z desnico. Lahko določim, da se to zgodi večkrat v različnem vrstnem redu. Kot hrasta mogočna, kot hrusta močna sta navdih našim vojakom in kot vesta, smo ljudstvo, ogroženo od grško-rimskih armad na naših mejah. Boudita bron, kot iz bronu narejena, moč in dika nas vseh. Kdor izgubi to pomerjanje moči in veščin, se pokloni nasprotniku in mu služi, kot bratu svoje krvi, zvest in morebitni namestnik, če se prvi poškoduje ali v boju pade.«

Po govoru belega patra si je knez vojvoda oba natančno ogledal in poklepetal tako z izzivalcem kot z nosilcem naslova, klenim hrustom iz Vač, ki ga bom imenoval Klenik, ki je tudi gostil obredje. Nad Klenikom pri Vačah pri Litiji je bil

Oba bojevnika sta bila gola, saj sta predstavljala tudi zaželeno rasno klenost, moč in skladno rast rodu.

namreč najden njegov grob. Izzivalec je bil prav tako silen hrust – prvak tekmovalj med deželami v preizkusu z utežmi. Pogovor, rokovanje, preizkus mečevanja, nato pa se knez skupaj s svojo svečenico Živo odpravi k vojvodi v njegovo sobo preužitka, okrašeno z rožami, ki so tudi sicer krasile dogajanje ritualov. Drobni venček rož na Vrču Vače simbolno priča o cilju – rajskosti in skladnosti-miru, kar morata vojvodi zagotoviti. Nasmejana, zadovoljna, da sta dosegla vsak svoje, sta si izmenjala prijateljsko dobrodošlico. Ženski sta obe v svojih rokah nosili dvojnik platnene halje kneza, s katerim sta bili, z vojvodsko kapo na njej. Kapo, ki je predstavljala določanje smeri razvoja civilizacije dežel, ki jim je vladal.

Stari vojvoda je vstal v vsej svoji mogočnosti, novi pa poklekne z eno nogo, izreče zaobljubo služenja svetu in ljudem. In že se sproži zadrževano žuborenje besed, veselja, tudi objemi obeh žensk so se kar vrstili. Naši predniki so se namreč znali poveseliti in nazdraviti s svojimi srčnimi »radostmi«. Tu in tam

je bilo slišati še zadnje nasvete, pa tudi kak dvom in modre odgovore vsakogar med njimi. Bili so kot družina – vesela, radostna in ljubka. Do predaje oblačil je imel stari vojvoda še možnost, da si glede ustoličevanja premisli. Pooblastila za začasno vodenje bi dobil samo v primeru smrti ali hude bolezni novega vojvode.

Nato gresta novi vojvoda in stari vojvoda v prostor pomerjanja moči. Zamenjata oblačila, se preoblečeta in s tem je simbolno prešla moč starega vojvode na novega. Oblačila so predstavljala tudi duhovno dimenzijo, avro. Prisotni so videli prenos oblasti tudi na ravni oblačil. Stari vojvoda je bil v oblačilu kneza kandidata za vojvodo vseh knezov. Na Vrču Vače je upodobljen šestkrat, novi vojvoda pa sedemkrat, saj je tudi v prostoru pomerjanja moči in spretnosti menjal prostor. Nekaj časa je bil ob izzivalcu in nekaj časa ob nosilcu naslova. Izbiral je svojega predstavnika vojske.

Rasno postavna moška sta kazala svojo moč z držanjem uteži nad čelado prvega vojščaka, ki sta jo krasila griva in konj-

ski rep. Nepremično, vztrajno, tako da se niti ptiček, sedeč na sulici, zapičeni tik ob čeladi rituala, ne bi prestrašil (vidno na situli Providence 530–525 pr. n. št.). Ure trajajoče pomerjanje moči, vzdržljivosti in vztrajnosti je bilo skrajno naporno. Začetno strašenje nasprotnika se umakne v premagovanje napora. Pót prekrije obraz in roke se vijejo, mišice postajajo trde, vse slabše prekrvljene, in na koncu se nekdo zlomi.

Upodobitve na Vrču Vače kažejo, da je bil ponovno izbran stari prvak, torej hrust Klenik. Izza njega je upodobljen oven s ptičkom na hrbtu. Ptič ima v kljunu simbolno seme – tako rastlinsko kot človeško (moško). Oven predstavlja čredo ovac, ki jo je kot zmagovalac ponovno dobil; če bi boj izgubil, bi jo moral prepustiti zmagovalcu.

Oba bojevnik sta bila gola, saj sta predstavljala tudi zaželeno rasno klenost, moč in skladno rast rodu. Tako vojvoda kot prvi mečevalec ter knezi so bili v javnosti zelo spoštovani in zanimivi ženskam za nadaljevanje rodu z lastnostmi, ki so jih takrat častili. To, kar še danes ve vsak vrtnar, se javno zamolčuje, a se je v narodnem izročilu ohranilo kot izrek, da »seme ne pade daleč od drevesa«.

MEČ IN PRVI MEČEVALEC

V času, ki ga obravnava slikopisje Vrča Vače, so narodi tekmovali tako v obilju in kakovosti dobrin kot v moči hrustov ter tudi v modrosti in duhovnosti svojih narodovih očetov – vojvod.

Tako vojvoda kot prvi mečevalec ter knezi so bili v javnosti zelo spoštovani in zanimivi ženskam za nadaljevanje rodu z lastnostmi, ki so jih takrat častili.

Oklep vojščaka iz cca 5 st. p.n.št., NMS in desno reprodukcija najdenega v Umbriji, v Italiji, katerega original hrani Muzej Antike, inv. št. L78, v Berlinu. Ta oklep kaže mišice treniranega moškega telesa. Pomerjevalca moči na situli Matrei, Austrija

Situla Certosa 600 - 550 p.n.št., grob 68, pokopališče, Certosa, Italija

meč v Pomorskem in zgodovinskem muzeju Reka

Velikanski meč vidimo na rami patra s klobukom »razsvetljenega« – na situli Certosa, ki jo hrani Arheološki muzej v Bologni. Izza njega stopa velik pes.

Prek tega so dokazovali vitalnost naroda.

Pomen prvega mečevalca je bil v tistih časih izjemen. Prek spopada hrustov nasprotujočih si vojska so sprte strani lahko razrešile spore in se s tem izognile splošnemu prelivanju krvi in razdejanju. Premagani prvi mečevalec je bil v tistih časih velikokrat razlog za umik nasprotne strani. Prvi mečevalec je bil nosilec izjemno velikega meča, s katerim pa je moral rokovati, kot da ima v rokah običajen lahek meč, ki ga zlahka sučemo hitro in spretno. Najdena je starokeltska utež s težo 6 funtov (2,7 kg) in tudi tako težak meč. Tudi na situli Certosa vidimo nosača treh velikanskih mečev in pred njim (izza treh žensk z balami na glavi) treh mož, ki so jih najverjetneje uporabljali, saj edini niso opremljeni z ničemer. Ti meči so služili tudi nabadanju nasprotnika, imenovali so jih tudi nabadni meči.

Bitke so v šestem stoletju pred novim štetjem večinoma še potekale podobno kot med Goljatom in Davidom, seveda ob sodnikih, ki so skrbeli za pošteno bojevanje. Prvi mečevalec je z ubojem hrusta sovražne vojske lahko dosegel pobeg ali predajo nasprotne vojske. Navdušenje nad človekom, ki zmore biti »kalos« ali silno močan (prvi bojevnik) in »agathos« ali izjemno plemenit (vojvoda), je bil namreč osnovni, čeprav zamirajoči, cilj verjetja takratne človeške civilizacije. Prvi mečevalec je vojak orjaške moči, železnih mišic, hrust, ki se je v prestižnem boju na življenje in smrt pomeril s prvim mečevalcem nasprotne vojske in je bil prvi obrambni steber vojske in njen navdih.

Vladislav Stres ✨

(Več o raziskavah Vladislava Stresa na spletni povezavi: bit.ly/2XJQ5Bd)

Prihodnjič: Kdo je naredil slikopisno pisavo Vrča Vače in slavje zadnjih treh dni v Vačah